

AZƏRBAYCANDA YAŞAYAN MÜXTƏLİF ETNİK QRUPLAR ARASINDA MƏDƏNİ İDENTİKLİYİN (MÜXTƏLİFLİYİN) VƏ DİALOQUN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Sahibə Əliyeva

*BDU, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müəllimi,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru*

Beynəlxalq aləmdə irqi ayrı-seçkiliyin, dini radikallar arasında münasibətlərin, xüsusən də İslam dininə qarşı müəyyən mənfi münasibətlərin yaranması, milli-etnik qruplar arasında konfliktlərin, ksenofobiyanın genişləndiyi bir vaxtda Azərbaycanda yaşayan müxtəlif etnik qruplar arasında bu proseslərin olmaması təqdirəlayiqdir. Belə ki, yarandığı vaxtdan bəşəriyyətdə dəyərli tövsiyyələr vermiş, özünün ümumbəşəri ideyaları ilə örnək olacaq İslam dininə ləkə gətirən, ona zidd olan İslamafobiya adı altında dünyanın bir çox ölkələrində, xüsusilə Parisdə baş verən (7 yanvar 2015-ci il) terror aktlarından sonra bir çox Avropa ölkələrində İslama, ümumən qeyri-xalqlara qarşı münasibət daha da kəskinləşdi. Məhz dünyanın bu ziddiyyətli dövründə, xüsusən də qloballaşma tendensiyasının həyata keçirildiyi bir çox ölkələrdə dini ayrı-seçkilik, dözümsüzlük əhvali-ruhiyyəsinin baş qaldırması, milli münaqişələrin tüğyan etməsi heç də xoşagələm hal deyildir. Müasir dövrdə dünyanın siyasi mənzərəsi bir daha göstərdi ki, etnosiyasi məsələ olduqca mürəkkəb prosesdir. Belə ki, çoxmillətli dövlətlərdə bu məsələ hələ də problem olaraq qalmaqdadır. Məhz bu problemi həll etməzdən qabaq onun elmi-nəzəri şərhini vermək lazımdır.

“Milli azlıq” problemi qloballaşan dünya prosesləri fonunda ən aktual məsələ olduğu üçün ona tarixi, etimoloji, linqvistik, psixoloji nöqtəyi-nəzərdən yanaşmağı tələb edir. Bu yanaşma tərzində, hər şeydən əvvəl, ayrı-ayrı ölkələrin bu məsələyə olan fərqli münasibətləri əsas götürülür. Bu da birbaşa dövlət siyasətinin əsas məzmununa çevrilir. Bu gün problem etnik qrupun daha sıx toplaşdığı Avropa ölkələrində hələ də öz həllini tapmamışdır. Dünyada inkişaf edən və geridə qalan dövlətlər arasındakı ziddiyyətlərə yaşamaq uğrunda mübarizə kimi baxdıqda, bu məsələ tam olaraq öz həllini tapmayacaqdır. Belə ki, dini ayrı-seçkilik, radikallaşma, islamafobiya kimi problemlər, Qərb-Şərq problematikasını bu məsələni daha da gərginləşdirir və ziddiyyət ocağına çevirir.

Şərqlə-Qərbin arasında böyük körpü rolunu oynayan Azərbaycan dövlətinin ictimai-siyasi əzəməti, üçrəngli bayrağının rəmzi mənasına

çevrilən “müasirlik, türkçülük, islamçılığ”ın rəmzi mənası məhz islami dəyərləri özündə birləşdirən, ümumtürk millətinin tərkib hissəsi olmaqla özündə müasirliyin avanqard xüsusiyyətlərini əxz etdirir. Bu yüksək dəyərlərə sahib çıxan müstəqil Azərbaycan dövləti ərazisində genetik etnik yaddaş, milli identiklik xüsusiyyətlərini daşıyan, özünəməxsusluğu ilə fərqlənən milli-etnik qruplar: talışlar, ləzgilər, avarlar, kürdlər, tatlar, yəhudilər və başqaları özlərini tam, sərbəst olaraq azərbaycanlı adlandırırlar. Azərbaycanda, eləcə də sayı 40-dan çox olan latışlar, estonlar, litvalılar, özbəklər, qazaxlar, moldavanlar, almanlar, qırğızlar, taciklər, özbəklər, abxazlar, aqullar, buryatlar, inqışlar, darginlər, kabardinlər, komilər, qumuqlar, marilər, noqaylar, udmurtlar, çuvaşlar, çeçenlər, çərkəzlər, adigeylər, qaqauzlar, Orta Asiya yəhudiləri, qaraçılar, aysorlar, ərəblər, əfqanlar və s. yaşayırlar. Böyük tarixi deformasiyalara məruz qalan bu müxtəlifliyin etnik-millə mənəbləri mövcuddur. Bu müxtəliflik folklor, adət-ənənə, ailəməişət münasibətlərindəki sabitlik, dinə, dilə malik özünəməxsusluğu ilə seçilən etnik qruplar Azərbaycan dövlətinin vahid vətəndaşlarıdır.

Azərbaycanın ictimai-siyasi tarixindən məlum olduğu kimi, azsaylı xalqlara olan hörmət və inam tarixin süzgülərindən süzülüb gəlmiş, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən ən yüksək səviyyəyə çatdırılmışdır. Azərbaycan Respublikası özündə etnik qrupların, azsaylı xalqların birləşdiyi, ümumi birgəyaşayış üzərində qurulmuş, azad, çoxmillətli və çoxdini bir dövlətdir. Tarixən Azərbaycanda heç bir dini ayrı-seçkiliyə yol verilməmiş (istər sovetlərin tərkibində olanda, istərsə də müstəqillik qazandıqdan sonra) və dini ayrı-seçkilik baş verməmişdir. Uzun illər boyu müsəlmanlar xristianlar, yəhudilərlə birgə yaşamış, milli və dini ayrı-seçkiliyə yol verilməmiş, tolerantlıq mentalitetimizin mayası və təcrübi hissəsinə çevrilmişdir.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, Ümummillə Lider Heydər Əliyev azsaylı xalqların nümayəndələri ilə görüşdə demişdir: “Biz Azərbaycan deyəndə onun sərvətini, onun gözəl təbiətini nəzərdə tuturuq. Lakin bütün bunlarla yanaşı, respublikanın ən başlıca sərvəti əsrlər boyu bu torpaqda yaşayan, öz taleyini, öz həyatını bu torpağa bağlayan, müxtəlif millətlərdən olan, müxtəlif dinlərə itaət edən adamlardır. Ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirsə, bir o qədər də zəngin olar.”